

Nadané dieťa a kvalita jeho života

Dorota Kopasová

VÚDPaP, Bratislava, Slovensko

Riešením uvedenej problematiky sa zaoberáme v rámci grantu G-80 „Dimenzie vývinu a efektívnosť diferencovaných edukačných postupov na rozvoj intelektového nadania“. Ide o interdisciplinárny výskum, zameraný na špecifičnosť vývinu intelektovo nadaných detí v porovnaní s bežnou populáciou. Ide o skúmanie štruktúry osobnostného a sociálneho vývinu detí a mládeže.

Zdôrazňujeme tri základné aspekty podporovania nadaných (Kopasová, 2000; 2001; 2003). Sú to: prispieť k osvetleniu podstaty intelektového nadania; zohľadniť potreby nadaných a nájsť cesty a spôsoby, ktoré posunú nadaných od potenciálu k výkonom.

Z tohto pohľadu som sa výskumne zamerala na vypracovávanie individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov pre nadpriemerne nadané deti, ktoré navštevujú rôzne typy škôl (MŠ, ZŠ, Gymnázium) a sú i nie sú integrované. Potrebujú však psychologickú pomoc v riešení svojich problémov, ktoré sa nevyskytujú v oblasti ich intelektu, ale v oblasti ich emocionálneho, sociálneho a osobnostného vývinu, aby sa rozvíjali v celej šírke ľudských dimenzií.

Nediferencovala by som a nehodnotila by som, ktorý výchovno-vzdelávací prístup k nadaným deťom je lepší – či integrovaný, či segregovaný, či podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho plánu pre dieťa, ktorý obsahuje úlohy pre učiteľa, rodiča, pre dieťa i pre psychológa a realizuje sa zvyčajne trikrát v priebehu školského roku (september, január, jún). Nosná je i myšlienka elitnej školy, International School v Caldemuire v Škótsku, ktorá udržiava úzke kontakty s renomovanými britskými univerzitami, najmä s Cambridge. Deti sa učia podľa individuálneho študijného plánu. Ide o externé štúdium a môžu sa ho zúčastniť po výberovom konaní detí z celého sveta po zaplatení astronomického školného 25 000 Euro za školský rok (Psychologie Heute, 2002). Z nášho pohľadu je najdôležitejšie spolupracovať s rodinou, so školou, konkrétnym dieťaťom, so psychológom už od predškolského veku, formou spätnej väzby všetkých zúčastnených.

Z tohto pohľadu následne priblížim problémy niektorých nadaných detí, s ktorými súčasne pracujem, už od predškolského veku až po dospelosť i ich kvalitu života. V súčasnosti, doteraz, som od 1. 1. 2003 vypracovala 23 individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov. Ide o 16 chlapcov a 7 dievčat z celého Slovenska.

Dievčatko K. V. v predškolskom veku trpí enurézou a dysláziou, v dôsledku neustáleho sťahovania sa rodiny, nielen v rámci Slovenska, ale i medzištátne – Slovensko, Česko, Belgicko, a tiež preto, že je na ňu neustále hovorené francúzsky, anglicky, česky, slovensky a i v týchto rečiach sa od nej vyžadujú slovné odpovede. Žiaľ, neupravené.

Tu je ukážka záujmov 5 ročného chlapca M. M., u ktorého bolo podozrenie z diagnózy autizmu. Má vynikajúco rozvinutú priestorovú predstavivosť. Kreslí mapy, aj bratislavský hrad a prilahlé ulice okolo neho – Palisády, Škarniclova, Koreničova, Partizánska, Mateja Bela, Dankovského a ďalšie ulice časti Starého mesta Bratislavy.

Pokračuje ďalším znázornením časti starého mesta Bratislavy mapou – Puškinova ulica, Kozia, Svoradova, Štefánikova, Nám. 1. mája, Kapucínska, Staromestská ulica, Šulekova, Zochova, atď. Všetko popisuje tlačným písmom. A dnes je už žiakom 2. triedy ZŠ pre mimoriadne nadané deti.

Nadaní chlapci zo ZŠ majú tiež svojrázne problémy, jeden z nich, M. M., je hyperaktívny, impulzívny, so žiackou knižkou plnou poznámok. V súčasnosti tretiak, poslaný na psychologické vyšetrenie už v 1. triede s nasledovným opisom problému pani učiteľkou: „*Žiak má hyperaktívne správanie počas vyučovania, ktoré ho rozptyľuje, ale hlavne spolužiakov. V učení nemá ťažkosti, ľahko si osvojuje nové poznatky, patrí medzi šikovných žiakov. Je veľmi bystrý, zhovorčivý, má bohatú slovnú zásobu. Niekedy však zbrklo reaguje a má slabú výdrž pri jednej činnosti. V triede je autorita a vodcovský typ. Má zmysel pre spravodlivosť, je úprimný. Svojím neustálym vykrikovaním, prerušovaním a dodávaním vyrušuje vyučovanie. Často je napomínaný počas prestávok i v školskej družine.*“ Stav napriek našej intervencii, či u pani učiteľky, rodičov, dieťaťa, žiaľ, naďalej pretrváva. Ide o mimobratislavské dieťa.

Chlapec M. K. ukončil v júni 2004 dochádzku do ZŠ. Ide o dieťa slobodnej matky, negativisticky ladený voči celému svetu, v neustálom súboji s každým. Chce byť bikerom a strelcom zo vzduchovky. Neurotické prejavy správania. Komplexy menejcennosti (nízky vzrast). Kresba rodiny jednoznačne dokumentuje jeho negativistický postoj – otca prečiarkol – nie je s nami a matke je otočený chrbtom. Žiaľ, už nechcel chodiť ku mne – hanbil sa za to. Domnieval sa, že psychológa potrebuje mama. Situácia sa zmenila, je prijatý na gymnázium a začal znova ku mne chodiť.

Ďalší chlapec, P. K., chodí na gymnázium a jeho školská úspešnosť nie je adekvátna jeho intelektovej úrovni. Školská úspešnosť je v rovine priemeru. Ide u neho o vnútorný konflikt a boj – učenie verzus basketbal. Konflikt umocnilo ochorenie s diagnózou infekčná mononukleóza angína. Pôvodná emocionálna nesaturovanosť v rovine deti – rodičia, predĺžilo trvanie konfliktu. V súčasnosti psychologická intervencia funguje.

A ďalší gymnazista, P. M., je v konflikte s rodičmi, lebo jeho školská úspešnosť je priemerná a všetok čas venuje počítačom a internetu, surfovaniu, čítovaniu, mobilu a SMS a tak to rodičia riešia trestami, domácimi väzeniami, zákazmi. Žiaľ, psychologická intervencia sa nedarí.

A ďalší gymnazista, s vynikajúcimi intelektovými predpokladmi, T. J., s vynikajúcou školskou úspešnosťou, ale s častým opakovaným ochorením (zápaly kĺbov) a v ich dôsledku trpiaci úzkostlivou matkou. V súčasnosti psychologická intervencia zaberá. Hrá na gitare, navštevuje dramatický krúžok, má nádherný zvučný hlas, je expert na počítače, vynikajúci angličtinár a túži byť pilotom.

A ďalší gymnazista, R. V., má v známkach spočítané to, že hľadá originálne cesty riešenia, napríklad v matematike, a to sa pani profesorke nepáči. Jeho túžba je stať sa prezidentom. Otec pre neho znamená autoritu, idol. A rád – najlepší spôsob ako zarobiť peniaze je – zarobiť ich rozumom a nie rukami.

A ďalší gymnazista – kvintán E. M., dosahuje mentálnu úroveň rozvinutú na MV= 21, 01. Má epilepsiu, nesprávnu výslovnosť hlásky „r“. Vzhľadom na jeho nadpriemernú intelektovú vyspelosť pôsobí na iných ľudí vyspelejšie, ale úroveň emocionálnu, sociálnu, osobnostnú má primeranú svojmu veku a tak je v istej disproporcii, vo vnútornom konflikte a z tohoto dôvodu by potreboval vo svojom školskom i rodinnom prostredí väčšiu pozornosť. Myslím tým čas na rozhovory v pohode a nie v zhone, v náhlení, a nie vždy byť chápaný ako dospelý alebo ako dieťa, ale tak, ako by mu to vyhovovalo a ako by to potreboval – byť vnímaný, ako partner. V intervencii pokračujeme.

Ako je evidentne zjavné z ukážok kazuistik, nadpriemerne nadanému dieťaťu k zlepšeniu kvality jeho života napomáha psychologická intervencia v zmysle dôslednosti, trpezlivosti a odmena, čo i len slovná. Tak, aby sa naplnilo aspoň jedno z práv všetkých detí, pre všetky deti právo na starostlivosť a lásku. Zdá sa, že ide o jednu z ciest a spôsobov, ktorá posunie nadaných od potenciálu k výkonom.

Literatúra:

KOPASOVÁ, D. Intervention Programmes of Prosocial Behaviour for Children and Youth and their Utilization with Gifted Children and Youth. In.: *7th ECHA Conference, Abstracts, Debrecen, Hungary, August 19th – 22th 2000*, s. 62.

KOPASOVÁ, D. Nadané dieťa a individuálny výchovno-vzdelávací plán. In: *Psychologické dni : Psychológia pre bezpečný svet, Trenčín 10.-12. 9. 2001 : zborník príspevkov*. Bratislava : SPS, SKP, 2001, s. 97-100.

KOPASOVÁ, D. Longitudinálne sledovanie nadaných detí a mládeže a ich psychologická podpora. In.: HELLER, Daniel; SOBOTKOVÁ, I.; ŠTURMA, J.(eds). *Psychologické dny 2002 : Kořeny a vykořenění*. Olomouc: PsÚ AVČR, ČMPS, FF UP v Olomouci, 2003, s. 233-237.

Psychologie Heute, Weinham Focus, München, International, 2002, č. 32, s. 16-17.

KOPASOVÁ, Dorota. Nadané dieťa a kvalita jeho života. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. Plný text příspěvku o rozsahu 3 s. je dostupný na přiloženém CD-ROM. ISBN 80-244-1059-1.